

“รัก” ในกระแสความเปลี่ยนแปลงของ หนุ่มสาวชนบทไทยช่วงทศวรรษ 2520-2530^{*}

ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

ความเปลี่ยนแปลงของชนบทไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมาที่ส่งผลกระทบมาถึงปัจจุบัน ส่งผลให้นักวิชาการไทย และต่างประเทศจากหลากหลายพื้นที่ทางการศึกษาได้พยายามอธิบายภาพดังกล่าว ผ่านมุมมองทางวิชาการของตน โดยมากมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อคนชนบท และทำให้การมีส่วนร่วมของคนกลุ่มนี้เข้ามาสู่ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยจำนวนมากยังละเลยที่จะพิจารณาผลกระทบ และความเปลี่ยนแปลง ที่มีต่อวัฒนธรรมทางอารมณ์และความรู้สึกของคนชนบท ทั้งที่การเข้าใจในเรื่องดังกล่าวจะมองเห็นภาพอุดมคติและความคิดของคนชนบทที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาได้อย่างลึกซึ้ง

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์. ความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของผู้หญิงชนกลางระดับล่าง ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530 ถึงปัจจุบัน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.

บทความนี้ จึงเป็นการพยายามตอบคำถามความเปลี่ยนแปลงด้านความรัก และการหาคู่ครองของคนชนบทไทยช่วงทศวรรษ 2520-2530 ท่ามกลางการอพยพย้ายถิ่นฐานและการเลื่อนสถานภาพ รวมไปถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจรอบตัวของกลุ่มคนเหล่านี้ ผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ที่คนชนบทอ่าน และเป็นพื้นที่ในการแสดงออกทางความรู้สึกและความต้องการของตน อย่างนิยายสารคู่สร้างคู่สม ที่ถือว่าเป็นนิยายสารที่มีชื่อเสียง และได้รับความนิยมจากคนชนบทในยุคแรกเริ่มจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง โดยคำถามหลักของบทความ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไทยช่วงการพัฒนาในทศวรรษ 2520-2530 ส่งผลอย่างไรต่อชีวิตคนชนบท 2. การขยายตัวของนิยายสารในฐานะพื้นที่ในการเรียนรู้โลกของคนชนบท สัมพันธ์อย่างไรกับการเปลี่ยนแปลงภายในชนบท 3. ความเปลี่ยนแปลงในชนบทส่งผลต่อความรัก และการหาคู่ครองของหญิงชายชนบทอย่างไร เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยในช่วงทศวรรษ 2520-2530 ที่ส่งผลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเฉพาะผู้หญิงและผู้ชาย รวมถึงรอยแยกของชนบทไทยอันเกิดมาจากการเลื่อนสถานภาพ และการศึกษาที่ทำให้เกิดกลุ่มคนที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น โดยทั้งหมดได้สะท้อนผ่านปรากฏการณ์ความนิยมของคอลัมน์และการหาคู่ครองผ่านทางจดหมาย

รูปที่ 1 (หน้าก่อน) นิยายสาร คู่สร้างคู่สม ปก จารุณี สุขสวัสดิ์ และทุน หิรัญทรัพย์
ที่มา <http://www.sinkonline.com/imageuser/2010-01-28/StorageImage-20100128033631-6787.jpg>

The Changing of “Love” in the Transition of Thai Rural People in the late 1977s-1987s.*

Pattarat Phantprasit

Abstract

The transformation of Thai rural life in the post-war period, which has been dramatically influenced by economic development, has attracted the concentrated attention of both Thai and foreigner scholars. Most researchers focus on the effects of economic development on the Thai rural population and try to answer the question of why and how this lead to increased participation by the Thai rural population in the political sphere, demanding improved living and economic conditions. However, these investigations have neglected the investigation of how economic development affected the mental life of rural people. An understanding of this will provide important insights into this group of people at a time of transformation in Thai society.

*This article comprises a part of the thesis **Transition of Life and Mentality of the Lower Middle Class Women from the late 1980s to the Present**, submitted by Pattarat Phantprasit in completion of a Master of Arts degree in History, Chiangmai University, 2013.

This paper therefore analyses changes in how love and the search for relationships were re-conceptualized by Thai rural people in the decade from the late 1970s, a period of migration and of changes in the social and economic environment in which the rural population moved. These changes were made evident in print media, in particular “Koo Saang Koo Som” magazine. The three questions addressed by this paper are therefore: (i) How did economic changes between 2520 and 2530 BE (1977-1987 CE) reshape the ways of life of rural people? (ii) What was the relationship between the increasing role of magazines as sources of knowledge for rural people and these changes in rural life? (iii) How were these changes related to changes in conceptualizations of love and in relationships between heterosexual partners. It is hoped that answers to these questions will lead to a better understanding both of these profound economic and social transitions and of fractures in and stratification of rural populations (through, for example, increasing access to higher education).

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชนบทไทย สืบเนื่องจากยุคพัฒนา 2500-2530

การพัฒนาตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ทำให้บทบาทของรัฐบาลจากส่วนกลางและความเจริญได้กระจายลงสู่ชนบทไทยอย่างเข้มข้น ในด้านหนึ่ง คือ การพัฒนาด้านการคมนาคมโดยเฉพาะถนนที่ใช้เชื่อมกรุงเทพฯ เข้ากับจังหวัดข้างเคียง ก่อนที่จะขยายไปยังภูมิภาคต่างๆ เพื่อใช้ขนส่งสินค้าออกจากกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันก็ขนส่งผลผลิตทางการเกษตรกลับเข้าสู่เมืองหลวงเช่นกัน โดยโรงงานที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ส่วนมากจะเน้นหนักไปที่โรงงานพลาสติก โรงงานทอผ้า โรงงานต่อเรือ โรงงานหลอมเหล็ก ทั้งหมดล้วนตั้งอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำนครชัยศรีและเขตจังหวัดรอบกรุงเทพฯ¹ อีกประการหนึ่ง คือ การขยายตัวของบทบาทเกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอ ที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ทางด้านการเกษตร เช่น บัญชี ยางฆ่าแมลง เครื่องสูบน้ำ รถไถ เมล็ดพันธุ์พืช แม้ว่าในแง่หนึ่งจะเป็นไปเพื่อการได้ผลผลิตเข้าไปป้อนโรงงานอุตสาหกรรมที่รัฐสนับสนุน แต่ในอีกแง่หนึ่งการพัฒนาเหล่านี้ได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตแบบเดิม และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ทำให้ต้นทุนของการเกษตรกรรม ของเกษตรกรพุ่งสูงขึ้น เมื่อต้นทุนทางการผลิตสูงขึ้น จึงทำให้เกิดการตัดสินใจที่จะออกนอกภาคการเกษตรกรรมของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรที่ไร้ที่ดินทำกินและเกษตรกรรายย่อยทั้งชายและหญิง โดยทางเลือกใหม่ในการประกอบอาชีพของกลุ่มคนเหล่านี้คือ การเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่กำลังขยายตัวในเขตจังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพฯ เช่น นครปฐม สมุทรปราการ ฯลฯ เนื่องจากได้รับเงินค่าแรงเป็นรายวันและรายเดือน ซึ่งมีความสม่ำเสมอกว่าการขายผลผลิตทางการเกษตรที่ผันผวนกว่ามาก เป็นที่สังเกตว่าในช่วงแรกของการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนชนบท ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรที่ผันตัวเองไปเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมระยะแรกนั้น มักเป็นเกษตรกรที่มีพื้นเพมาจากจังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่² แต่ในยุคต่อมา เริ่มมีการย้ายถิ่นฐานมาจากภูมิภาคอื่นๆ มากขึ้น โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ในปี พ.ศ.2518 มีผู้อพยพย้ายถิ่นออกจากหมู่บ้านทั้งสิ้น 12,824 คน ที่น่าสนใจคือ ผู้หญิงในวัย 10-29 ปี มีจำนวนการย้ายถิ่นสูงกว่าผู้ชาย โดยมีจำนวน 16,082 คน ในขณะที่ผู้ชายมีจำนวน 10,035 คน ทั้งนี้ประชากรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการย้ายถิ่นมากที่สุด คือ ผู้หญิงใน

¹ เสาวภา พรศิริพงษ์. พลวัตของชุมชนลุ่มแม่น้ำนครชัยศรีมิติทางนิเวศวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), 2541

² พอพันธ์ อุยยานนท์. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง (กรุงเทพฯ:สถาบันวิสิทธรณ์), 2546, น.73

วัย 10-29 ปี จำนวน 8,299 คน และผู้ชายในวัยเดียวกัน 6,089 คน ซึ่งเหตุผลของการย้ายถิ่นอันดับแรก คือ หางานทำเพราะว่างจากการเกษตร³ นอกจากนี้ในทศวรรษ 2510 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของกำลังแรงงานในเมืองเพิ่มสูงขึ้น โดยระหว่างปี พ.ศ.2515-2516 มีการเพิ่มขึ้นสูงกว่าชนบทถึง 4 เท่า⁴

ช่วงทศวรรษต่อมา การเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) ของประเทศไทยในทศวรรษ 2520 ส่งผลให้รัฐบาลเน้นการพัฒนาและลงทุนด้านอุตสาหกรรม สาธารณูปโภค การท่องเที่ยวและการบริการเพื่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาที่เน้นหนักในด้านเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการเกษตรกรรมเป็นอย่างมากในส่วนเงินทุนสนับสนุน โครงการวิจัยเกี่ยวกับการปล่อยเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ในช่วงทศวรรษ 2520 เผยให้เห็นว่า โครงการของธนาคารมักจะปล่อยกู้ให้แก่เกษตรกรรายใหญ่มากกว่ารายเล็ก และข้อกำหนดในการกู้ยืมเงินก็ไม่เอื้อต่อการเกษตรแบบยังชีพของเกษตรกรรายย่อย⁵ นอกจากนี้ช่องว่างรายได้ของอาชีพนอกภาคการเกษตร โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม การบัญชีและพาณิชย์ ตลอดจนรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ขณะที่รายได้ของภาคการเกษตรเต็มไปด้วยความผันผวน ไม่แน่นอนของราคาสินค้า ราคาของเทคโนโลยีการเกษตรเพิ่มสูงจนเกษตรกรยากจะแบกรับไหว โดยรายได้ต่อคนทำงานของเกษตรกรในปีพ.ศ.2519 อยู่ที่ 7,113 บาท ขณะที่สาขาอาชีพอุตสาหกรรมอยู่ที่ 44,215 บาท และพาณิชยกรรมอยู่ที่ 70,339 บาท⁶ ส่งผลให้จำนวนของคนที่อพยพเข้าสู่เมืองและเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการเกษตรกรรมไปสู่อาชีพอื่นๆยังคงเพิ่มสูงขึ้น หรือเลือกที่จะประกอบอาชีพอื่นเสริม โดยเฉลี่ยทั้งประเทศในปี พ.ศ.2521-2522 เกษตรกรมีรายได้เงินสดนอกการเกษตรครัวเรือนละ 8,963,550 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 32.58 ของรายได้ทั้งหมด⁷

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย, (กรุงเทพฯ:สำนักงาน), 2523, น.45-47

⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524), น. 95

⁵ วอลเดน เบลโล,เชียร์ คันทิงแฮม,ลี สวอน ปอห์. โศกนาฏกรรมสยาม:การพัฒนาและการแตกสลายของสังคมไทยสมัยใหม่ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลด์สตีมทอง), 2542, น.242

⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524), น.96

⁷ กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. รายได้รายจ่ายของเกษตรกรปีการเพาะปลูกในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน,(กรุงเทพฯ : สำนักงาน), 2523, น.6

นอกจากการพยายามหารายได้นอกภาคการเกษตร ยังมีเกษตรกรและแรงงานส่วนหนึ่งที่ตัดสินใจเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว โดยสถิติช่วงต้นทศวรรษ 2520 พบว่ามีคนไทยไปทำงานยังต่างประเทศประมาณ 200,000 คน และเงินตราต่างประเทศที่ส่งกลับมาถึงประเทศไทยสูงถึง 8,000 ล้านบาท⁸ เมื่อมาถึงช่วงปลายทศวรรษ 2520 จำนวนคนชนบทที่อพยพย้ายถิ่นฐานไปเป็นแรงงานต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากทศวรรษ 2510 ในปีพ.ศ. 2528 พบว่ารายได้ของผู้ใช้แรงงานที่ไปทำงานตะวันออกกลางเฉพาะในเขตภาคเหนือเพียงภูมิภาคเดียว มีเงินโอนผ่านธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือทั้งสิ้น 4,999.5 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ.2527 ร้อยละ 7.1⁹ แม้แต่ผู้หญิงชนบทที่ไม่ได้ย้ายถิ่นฐานก็เริ่มหันมาประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรมากขึ้นผ่านทางการรวมกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มอาชีพที่รัฐบาลและท้องถิ่นให้การสนับสนุน แม้ว่าจะยังไม่เป็นระบบมากก็ตาม เช่น กองทุนอุตสาหกรรม มูลนิธิสมาชิชีวิตศิลป์ ฯลฯ

การหันออกมาประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรได้ส่งผลให้คนชนบทนิยมส่งบุตรหลานให้มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงอาชีวศึกษาเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ปีพ.ศ.2525-2542 เป็นต้นมา พบว่าปริมาณแรงงานนอกภาคการเกษตรกรรมที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นลดลงจนเหลือน้อยกว่าร้อยละ 50 ในขณะที่ปริมาณของแรงงานนอกภาคการเกษตรกรรมที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลายขึ้นไปมีมากขึ้นตามลำดับ¹⁰ งานวิจัยของ Jennifer Gray ชี้ให้เห็นว่ามีการขยายตัวของการศึกษาโดยเฉพาะระดับวิทยาลัยเทคนิค อาชีวและวิทยาลัยสารพัดช่างลูกหลานของคนชนบทเข้าถึงการศึกษาในระดับนี้และเข้าทำงานท่ามกลางการขยายตัวของโอกาสการประกอบอาชีพโดยเฉพาะผู้หญิง ที่ครอบครัวชาวนามักจะส่งเสียให้ลูกคนสุดท้ายที่เป็นผู้หญิงได้เข้าเรียนเพื่อสอดคล้องกับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น การประกอบอาชีพพนักงานขายของหน้าร้าน พนักงานบัญชี พนักงานในโรงแรม¹¹ เช่นเดียวกับกรณีของวิทยาลัยพยาบาลที่เริ่มเปิดรับนักศึกษาตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เช่น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ วิทยาลัยบรมราชชนนี

⁸ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ (เชียงใหม่ : ตรัสวิน), 2542, น.258

⁹ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ. รายงานสถิติการศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ ปีงบประมาณ 2528, (ลำปาง : ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ), ม.ป.ป., น.28

¹⁰ ประดิษฐ์ ขาสมบัติ. ตลาดแรงงานอุตสาหกรรมภูมิภาค (กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย) ,2533, น.79

¹¹ Jennifer Gray. The Road to the City: young women and transition in Northern Thailand (Sydney, Australia : School of Behavioral Sciences, acquire University), 1992

รูปที่2 รถรับส่งนักเรียนในชนบท

ที่มา <http://www.siamintelligence.com/wp-content/uploads/2013/05/รถนักเรียนในชนบท.jpg>

นครลำปาง และวิทยาลัยพยาบาลทหารบก เป็นต้น ผู้หญิงชนบทยังคงมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่หลากหลายออกไปจากอดีต ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขายตรง พยาบาล เสมียน พนักงานขายของหน้าร้าน พนักงานโรงแรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอาชีพที่สอดคล้องกับการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวที่รัฐบาลส่งเสริมทั้งสิ้น นอกจากนี้ จากข้อมูลการเรียนรู้การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพพบว่าจำนวนผู้ชายที่เข้ารับการเรียนการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพในภาคเหนือปี พ.ศ.2527 สายอุตสาหกรรม มีจำนวน 5,117 คน ขณะที่ผู้หญิงมี 693 คน แต่ในสายคหกรรมและช่างทั่วไป มีผู้ชายจำนวน 2,864 คน และผู้หญิงจำนวน 25,908 คน¹²

ความเปลี่ยนแปลงในทศวรรษ 2530 ที่เห็นได้ชัด คือ พื้นที่ทำกินถูกเปลี่ยนมือจากเกษตรกรรายย่อยมาสู่เกษตรกรรายใหญ่หรือนายทุน ทำให้ชาวไร่ที่ดินทำกิน

¹² ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ. รายงานสถิติการศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ ปีงบประมาณ 2527 (ลำปาง : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ), ม.ป.ป., น.46

มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและพร้อมที่จะออกนอกภาคการเกษตรอย่างเต็มตัว การวิจัยในปี พ.ศ.2530 พบว่า ผู้อพยพที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯกว่าร้อยละ 66.4 ไม่เคยไปสมัครงานหรือหางานทำในเขตจังหวัดภูมิลำเนาของตนเองเลย มีเพียงร้อยละ 33.6 เท่านั้น ที่เคยไปสมัครงานหรือหางานทำ¹³ ตัวเลขดังกล่าวยืนยันได้ดีถึงความมุ่งหวังของคนชนบทส่วนใหญ่ที่ต้องการหางานทำในกรุงเทพฯซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญที่คนชนบทต้องการจะเข้ามาสัมผัสและใช้ชีวิต

การศึกษายังคงเป็นจุดหมายสำคัญของคนชนบทที่จะส่งบุตรหลานไปถึงฝั่งให้ได้ รวมถึงเขียบกรอบของระดับการศึกษาจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาสู่ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ตัวอย่างของงานศึกษาโดยจามรี เชียงทองและคณะ พบว่า เกษตรกรขนาดกลางในพื้นที่ราบ เริ่มส่งบุตรหลานเรียนหนังสือเพิ่มมากขึ้นจากปีพ.ศ. 2530 เป็นต้นมา¹⁴ สอดคล้องกับจำนวนนักเรียน นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ.2537 มีจำนวน 1,727,942 คน ในปี พ.ศ.2538 มีจำนวน 2,059,239 คน และปี พ.ศ.2539 มีจำนวน 2,377,232 คน¹⁵ แตกต่างอย่างมากกับตอนต้นทศวรรษ 2530 ที่ตัวเลขของนักเรียนอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไปที่เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษายังมีอยู่เพียงร้อยละ 35-40 ในปี พ.ศ.2530¹⁶

การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการกระจายความเจริญทำให้การลงทุนและความสนใจของรัฐบาลในช่วงนี้ลงไปสู่ชนบทเพิ่มมากขึ้นรวมถึงการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนให้กับชนบท แม้ในความเป็นจริง การพัฒนาด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมที่ผ่านมาของรัฐ จะไม่สอดคล้องกับสถานะความต้องการในการทำงานของคนชนบทที่ไม่มีโอกาสได้เข้าทางด้านการศึกษาและแหล่งเงินทุน แต่โอกาสใหม่นี้กลับทำให้ช่องทางแห่งโอกาสด้านอื่นเปิดออก การที่รัฐจัดให้มีเงินทุนกู้ยืมแก่เกษตรกรผ่านทางธนาคารพาณิชย์โดยเน้นไปที่เกษตรกรที่มีที่ดินทำกิน ส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้เข้าถึงเงินทุน และสามารถนำมาลงทุนในการศึกษาให้แก่บุตรหลานหรือประกอบธุรกิจขนาดเล็กได้มากยิ่งขึ้น

¹³ เกษมสันต์ จินฉนวนโส. การอพยพเข้ามาหางานทำของชาวชนบทช่วงภาวะผันแปร ปี 2530 (กรุงเทพฯ: กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), 2531, น.31

¹⁴ จามรี เชียงทอง และคณะ. ชนบทไทย เกษตรกรระดับกลางและแรงงานไร้ที่ดิน (เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2554, น.57

¹⁵ กระทรวงศึกษาธิการ,รายงานสถิติการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ,(กรุงเทพฯ:กระทรวง,2532) หน้า 1

¹⁶ บุชกร สุริยสาร และเบอร์นาเด็ตท์ รีเซอร์เรคชโยน. มิติหญิงชายในระบบการพัฒนาฝีมือแรงงานใน

ประเทศไทย:รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ : สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ;กระทรวงแรงงาน;กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์), 2546, น.26

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ชนบทไทยพบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ที่ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนเหล่านี้เปลี่ยนไปจากเดิม เมื่อการเกษตรกรรมที่เดิมไปด้วยต้นทุนที่เกษตรกรต้องแบกรับ รวมถึงความผันผวนและนโยบายของรัฐที่เน้นการส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวมากกว่าภาคการเกษตร ทำให้การเกษตรกรรมไม่ใช่ตัวเลือกเดียวที่เกษตรกรมีอยู่ แต่กระแสดความเปลี่ยนแปลงนี้กลับนำมาซึ่งหนทางอันหลากหลายของอาชีพนอกภาคการเกษตร เช่น การเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมเพื่อเป็นแรงงาน การผันตัวเองไปเป็นพนักงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การเดินทางไปต่างประเทศเพื่อเป็นแรงงานทั้งมีฝีมือและไร้ฝีมือ ทั้งยังรวมไปถึงการผลักดันให้บุตรหลานได้เข้าสูระบบการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในสายตาคนชนบทเพื่อประกอบอาชีพในสาขาวิชาเฉพาะทางต่างๆ หรือแม้กระทั่งการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของรัฐเพื่อหันมาประกอบธุรกิจขนาดย่อม ทั้งหมดนี้ได้ทำให้โลกชนบทเดิมที่มีแต่ทุ่งนาयरลูดลูกหลาน กลายมาเป็นชนบทแห่งความทันสมัยที่เชื่อมต่อกับเมืองและต่างประเทศผ่านสายตาของคนชนบทรุ่นใหม่ที่ไม่ได้ผูกติดชีวิตและความรู้สึกนึกคิดอยู่กับภูมิลำเนาเดิมของตนเพียงแห่งเดียวอีกต่อไป โดยภาพทั้งหมดนี้ได้มาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตจริงของตนเอง พร้อมไปกับการแลกเปลี่ยนและจินตนาการผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ อย่างนิตยสาร ที่จะเป็พื้นที่สำคัญให้กับคนชนบทในยุคแรกเริ่มแห่งความเปลี่ยนแปลงสู่กระแสโลกาภิวัตน์

คนชนบทกับการอ่าน การเขียน และการใช้นิตยสารในฐานะสิ่งที่เชื่อมกับโลกใหม่

อาจกล่าวได้ว่าในยุคเริ่มแรกของวัฒนธรรมการอ่านของคนชนบทนั้น สัมพันธ์เกี่ยวกับการขยายตัวของ “ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน” ที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลโดยได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2515 และได้มีการขยายปริมาณการดำเนินการอย่างรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ.2527 มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่ได้รับการงบประมาณดำเนินการจากกรมการศึกษานอกโรงเรียนในเขตความรับผิดชอบของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือเป็นจำนวนถึง 2,136 แห่ง¹⁷ การขยายตัวของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเหล่านี้ ผสมวเข้ากับความรู้ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้

¹⁷ การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาระบบบริหาร การประสานงาน และการสนับสนุนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในเขตภาคเหนือ, น.10

จากการศึกษาที่สูงขึ้น ทำให้ปริมาณการอ่านและเข้าถึงสื่อหนังสือพิมพ์และนิตยสารของ คนชนบทเพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้จำนวนนิตยสาร สิ่งพิมพ์สำหรับคนชนบทและคนชั้น ล่างเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นนิตยสารบันเทิง ดารา ที่เริ่มจัดพิมพ์ มาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2510 เช่น นิตยสาร*ภาพดารา* นิตยสาร*ศาลาคนเศร้า* นิตยสาร *ภาพยนตร์บันเทิง* และนิตยสาร*คู่สร้างคู่สม* หรือเป็นการดูเล่นเล็กน้อย บาง ที่เรียกกันว่า การ์ตูนผีเล่มละบาท เป็นต้น

ในส่วนของนิตยสาร *คู่สร้างคู่สม* เป็นนิตยสารที่เกิดขึ้นช่วงปี พ.ศ. 2523 เป็น นิตยสารที่ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยพัฒนามาจากรายการโทรทัศน์และวิทยุ “คู่สร้างคู่สม” ที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟังมาก่อน¹⁸ ส่วนใหญ่แล้วมีเนื้อหาที่หลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะเรื่องบันเทิงเท่านั้น เช่น คอลัมน์สัมภาษณ์นักธุรกิจ ผู้มีชื่อเสียงในสังคม หรือแม้แต่ชาวบ้านทั่วไป มีการรวบรวมเรื่องราวความรู้ทั่วไปทั้งจากในและต่างประเทศ การตอบปัญหาสุขภาพ แต่ที่ได้รับความนิยมอย่างมากคือคอลัมน์เกี่ยวกับการเขียนมา บอกเล่าเรื่องราวชีวิต ปัญหาความรัก ครอบครัวจากผู้อ่านทั้งชายและหญิง นิตยสาร ฉบับนี้จึงค่อนข้างได้รับความนิยมจากคนชนบท

จากการเก็บตัวอย่างการอ่านของคนชนบทโดยกัญญา ชมศิลป์ พบว่านิตยสาร คู่สร้างคู่สมเป็นนิตยสารที่ประจำอยู่ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เช่นเดียวกับ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ไทยนิลส์ นิตยสารดาราภาพยนตร์และหนังสือแฟชั่นทั่วไป¹⁹ ตัวอย่างหนึ่งจากผู้อ่านคู่สร้างคู่สมก็เป็นอีกหนึ่งการยืนยันถึงความนิยมของผู้อ่านได้เป็น อย่างดี โดยระบุว่าตนเองนั้นติดตามอ่านนิตยสารฉบับนี้มาตั้งแต่ปีพ.ศ.2528

“ที่หมู่บ้านของดิฉัน เมื่อสมัยเด็กจะมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ดิฉัน ไปอ่านแล้วจะมีหนังสือสารพัดอย่าง หนังสือพิมพ์ก็เก่ามากและก็มีหนังสือ คู่สร้างคู่สมของคุณ ดิฉันได้รู้จักเล่มแรกไม่มีหน้าปก พ.ศ. 2528”²⁰

นิตยสารคู่สร้างคู่สมในสายตาของคนชนบทและคนชั้นล่างเป็นเสมือนแหล่ง ความรู้เรื่องราวรอบตัวและรอบโลกใหม่ที่พวกเขาได้สัมผัส ประการสำคัญที่สุด คือ

¹⁸ Magazinedee. “นิตยสารคู่สร้างคู่สม” เข้าถึงเมื่อ 13 มกราคม 2556 เข้าถึง

จาก <http://www.magazinedee.com/firstissue/firstissuepreview.php?id=542>

¹⁹ กัญญา ชมศิลป์. *การจัดการข่าวสารความรู้ของคนชนบท* (เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2538.

²⁰ “ดำรงตอบจดหมาย” . *คู่สร้างคู่สม*, 29 : 590 (มกราคม 2551) : 72

รูปที่3 คูสร้างคูลับ ฉบับที่ 7 กรกฎาคม 2523

ที่มา http://khunmaebook.tarad.com/product.detail_841808_th_5066538#

นิตยสารได้เปิดโอกาสให้ผู้อ่านสามารถเขียนจดหมายบอกเล่าประสบการณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรัก การทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว ปัญหาชีวิต หรือแม้แต่การเขียนมาขอคำแนะนำและซักถามปัญหา แม้ว่าจะยังมีจำนวนน้อยในช่วงทศวรรษ 2520 เช่น

“รายการคู่สร้างคู่สมของคุณดำรงน่าจะเปลี่ยนเป็นรายการนิทานพื้นบ้านเมีย ถ้าจะเหมาะกว่า แต่คิดอีกทีก็ดีเหมือนกันที่ประชาชนคนธรรมดาอย่างดิฉันจะได้มีโอกาสระบายความในใจบ้าง ไม่ต้องเก็บอัดอั้นตันใจไปตลอดชีวิต เพราะการที่จะว่าผัวหรือเมียกับผู้อื่นก็เท่ากับอะไรนะ ถ้าดิฉันจะพูดว่า หยิกเล็บมันก็เจ็บเนื้อ เพราะถึงอย่างไรเราก็กดต้องทนอยู่แล้ว”²¹

เมื่อถึงทศวรรษ 2530 ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของคนชนบทเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านเริ่มสนใจเรื่องเล่าและข้อคิดในนิตยสารในฐานะของสื่อที่ทำให้ตนเองเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะจากประสบการณ์การบอกเล่าของผู้อ่านคนอื่นที่มีประสบการณ์ร่วมกับตนเอง ในโลกที่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางของคนชนบท การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยการศึกษาที่แม้ว่าจะมีเพิ่มมากขึ้นจากสมัยก่อนหน้า แต่ในบางครั้งการอ่านประสบการณ์และการแก้ปัญหาที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริงจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่า จึงพบว่าผู้อ่านจำนวนมากที่นิยมนิตยสารคู่สร้างคู่สม และต้องการให้นิตยสารเผยแพร่เรื่องราวของผู้อ่านคนอื่นต่อไป เช่น ตัวอย่างหนึ่งจากผู้อ่านในปีพ.ศ.2538 ที่เขียนมาแสดงความขอบคุณต่อทีมงานนิตยสารคู่สร้างคู่สม

“ฉันยอมรับทีมงานคู่สร้างคู่สมทำได้ดีมาก ทุกคอลัมน์ฉันพอจะรับรู้อะไรความเป็นไปของโลกที่อาศัยอยู่ใบนี้ เพราะมีคู่สร้างคู่สมเป็นครูคอยให้ความกระจ่างแก่ฉัน”²² หรืออีกตัวอย่างจากผู้อ่านในปีเดียวกัน ที่เสนอแนะให้นิตยสารเลือกเรื่องเล่าจากผู้อ่านทางบ้านมาลงให้มากขึ้น

“อยากให้ประสบการณ์จากผู้อ่านมากกว่าหลักการ วิธีการ เพราะเวลามีปัญหา น้อยคนนักที่จะคิดถึงหลักการวิธีการที่ดีมีน้อย เพราะมักจะจำไม่ได้ แต่ถ้าเป็นประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันจะจำได้แม่นยำกว่า”²³

²¹ “ดำรงตอบจดหมาย” . คู่สร้างคู่สม, 3 : 35 (พฤศจิกายน 2525) : 67

²² “ดำรงตอบจดหมาย” . คู่สร้างคู่สม, 16 : 257 (กันยายน 2538) : 74

²³ เรื่องเดียวกัน

พว ทนุเมว

การเปลี่ยนที่ทรง

เล่มที่ 7 แล้วนะละ ที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้...ผมเป็นคนมีเพื่อนมาก (แต่สนิทกับเจ้า) หาท่านยากครับ) เพื่อนบางคนบอกว่าแค่เล่ม 2 ก็ไป (ไป แปลว่า ขอยืมไม่ได้) พอเวลาจะถึงเล่ม 4 เพื่อนคนนี้ก็ว่า "เล่ม 5 มันก็อืด" (อืดไม่ได้แปลว่า ขี้เกียจเหมือนคนขี้เกียจ) ขยอไม่ได้) ความจริงกลับเป็นไปว่าทั้งเล่ม 5 เล่ม 6 เอ็นต์ที่ทั่วประเทศส่งจดหมายมาว่า จงเราก่อนถึงเล่ม 7 คือเล่มนี้

เมื่อวานเจอเพื่อนคนนี้อีกเพื่อนออกปากอืมเวิน ผมก็รีบไปอืมด้วยความยินดี ลืมเพื่อนออกปากอืมให้ผมไปดี.เจ.เจ.เจ.ให้ที่โรงแรมสวีต เลี้ยงเจเพื่อนผมเป็นระเบียบเลือกเพื่อนมาไปส่งที่โรงแรมผมกระวีกระวาดบริการเพื่อนผมผมจะเป็นคนขับผมจะไม่มีการวิ่งเล่นสำหรับเพื่อนคนผมก็คิดถึงเล่มที่ กับเขาเพราะเขาคิดว่าใจดีใจดีผมผมตลอดมา เมื่อเจอเพื่อนสรวงมาก็โทรมาอืมกับผมอีกแม่เพื่อนจะวิ่งเรือ เพื่อนๆที่ได้มาวิ่งและเล่มไปด้วยการให้กำลังใจ...เพื่อนกรอกมาในโทรศัพท์ว่า... "สวัสดีพี่ผมชื่อ...ที่ๆ... ยามถึงก็อยู่ได้ป่ะวะ"

หนังสือของราที่พอจะขายได้บ้างนั้น นอกจากผู้อ่านท่านกรุณาให้ความสนใจรับแล้วยังมีคนอื่นหรือแฟนจำหน่ายทั่วประเทศยังเป็นผู้ให้ความ เมตตา ปรานี อบอุ่น และให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี อยากจะเล่าเรื่องความมงคลของเอเอ็นต์ใหญ่ท่านหนึ่ง จ.จังหวัดฉะเชิงเทรา ชื่อ เจมส์ ทานคงจะรักผมเหมือนลูกเหมือนหลาน...ท่านไปอ่านหนังสือที่ฝรั่งบุรุษคนเก่งชาวฟิลิปปินส์คนหนึ่งซึ่งกำลังมีชื่อเสียงหอมหวานมากเพราะเขาเป็นผู้นำการนำฟิลิปปินส์จากชาวคนฮิสแปนิกมาเป็นเจ้าโรมาเนส...เจมส์ก็ดูดีตั้งแต่หน้าตาอันนั้นมาที่ผมอ่าน เมื่อผมได้รับหนังสือและทราบข้อความที่เจให้กำลังใจและชื่นชมว่า ฟังรู้สึกละโล่งใจที่กลบกลืนไม่ออก...เจกับผมก็ไม่มีเหตุผลไม่เคียดชังกันแต่มีความหวังดีต่อผมเจกับผมและพรรคพวกในกอง...ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง (ผมเอารูปที่เจส่งมาลงในคอลัมน์ตอบจ.ม.แล้วครับ)

ผ่นตกแล้ว...จูน...จูน...ขอฝากให้มันทั้งร่วมอีกเจ้าประตูน

tho 1000

khunmaebook.com

รูปที่ 4 คู่สร้างคู่สม ฉบับที่ 3 มีนาคม 2523 จดหมายที่ดำรงเขียนถึงผู้อ่านที่มา http://www.khunmaebook.com/product.detail_646347_th_5066545

ทั้งนี้ด้วยลักษณะการตอบคำถามในคอลัมน์ดำรงตอบจดหมาย ที่มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่อ้อมค้อมและมักจะตอบปัญหาที่เกิดขึ้นโดยวางอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงที่สามารถนำไปแก้ปัญหาในชีวิตได้จริง ส่งผลให้มีผู้นิยมติดตามอ่านและเขียนเข้ามาสอบถามและปรึกษาปัญหาจำนวนมากทั้งหญิงและชาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน การสอบถามเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป หรือแม้กระทั่งขอร้องให้ดำรง พุฒตาลหาผู้หรือหางานยังต่างประเทศให้

จะเห็นได้ว่านิตยสารคู่สร้างคู่สม เป็นพื้นที่สำคัญอย่างยิ่งในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของคนชนบทและสังคมที่แวดล้อม เมื่อโลกใหม่ที่ตนเองต้องเผชิญนั้นไม่ใช่สังคมเล็กในหมู่บ้านที่ประกอบไปด้วยคนจำนวนไม่มากอีกต่อไป ทั้งยังรวมไปถึงปัญหาและโอกาสใหม่ๆที่ถาโถมเข้ามาเปลี่ยนชีวิตของคนชนบทและคนชั้นล่าง ทำให้การเรียนรู้ทั้งผ่านระบบการศึกษา และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงจำเป็นต้องทวีความเข้มข้นขึ้น บทบาทของนิตยสารจึงได้กลายมาเป็นพื้นที่ที่ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้พบเห็นว่าในกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังซัดสาดเข้ามา ยังมีผู้ร่วมชะตากรรมที่ต้องพบพานกับวิกฤติของการปรับเปลี่ยนตัวเองออกนอกภาคการเกษตร รวมถึงการย้ายถิ่นฐานออกจากหมู่บ้านไปสู่เมืองใหญ่ หรือแม้แต่ข้ามประเทศ เช่นเดียวกับตน การได้อ่านเรื่องราวของคนที่แตกต่างกันแต่มีประสบการณ์ที่ต้องพบพานร่วมกันจึงเป็นทางออกในการปรับตัวและมุมมองของตนเองที่มีต่อโลกใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงใช้เป็นพื้นที่ในการแสวงหาโอกาสให้กับตัวเอง ทั้งหมดได้ส่งผลให้คนชนบทไทยในทศวรรษ 2520-2530 เกิดความเชื่อมั่นและพร้อมที่จะเดินทางเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงที่พวกเขาต้องทำตัวให้คุ้นเคยต่อไปข้างหน้าไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ การไต่เต้าสู่ความสำเร็จหรือแม้แต่การจัดการกับปัญหาในชีวิตรักและการหาผู้ครอง

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ครอบครัว และความสัมพันธ์ของคนชนบท

เป็นที่น่าสังเกตถึงความเปลี่ยนแปลงภายในชนบทจากปัจจัยทางเศรษฐกิจดังที่กล่าวไปข้างต้น ที่สุดท้ายแล้วได้ส่งผลให้คนชนบทเริ่มรับเอาอิทธิพลและความเจริญจากเมืองและการพัฒนาต่างๆเข้ามา ก่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนชนบทและชนชั้นล่างในเมืองผ่านการติดต่อราคาถูกลงอย่างการเขียนจดหมาย การเกิดขึ้นของคอลัมน์มิตรชายแดน คูจะยีนยันได้ตีถึงอัตราการอ่านออกเขียนได้ที่มาจากระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจากอดีตและความกระตือรือร้นของกลุ่มคนเหล่านี้ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเรียนรู้ชีวิตที่แตกต่างและสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าที่ตนเองไม่เคยพบ

มีตัวอย่างมากมายระหว่างช่วงต้นทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ถึงการติดต่อผ่านจดหมายของชนชนบทและชนชั้นล่าง ที่แม้แรกเริ่มเดิมทีจะมาจากการเขียนจดหมายเพื่อให้กำลังใจทหารที่อยู่ตามชายแดนไทยอันเนื่องมาจากสงครามอินโดจีนก็ตาม เช่น ผู้อ่านคนหนึ่งจากนิตยสารคู่สร้างคู่สม ที่เขียนมาเล่าถึงการติดต่อระหว่างตนเองกับสามีในปี พ.ศ.2527 ว่า “หลานรู้จักกับพี่ ย.ทางจดหมายหามิตรชายแดน เราติดต่อกันได้สัก 20 ฉบับ พี่ ย.ก็ขอมาพบน้องที่กรุงเทพฯ”²⁴

และยังมีอีกหลายกรณีที่ผู้อ่านจากทางบ้านโดยเฉพาะผู้หญิงเขียนมาเล่าถึงประสบการณ์การติดต่อกันระหว่างตนเองกับสามีที่อยู่คนละจังหวัดจนในที่สุดก็ได้แต่งงาน เช่น กรณีของผู้หญิงคนหนึ่งในปี พ.ศ.2527 เล่าว่าตนเองนั้นเป็นคนภาคเหนือ แต่ได้ติดต่อกับแฟนหนุ่มที่อยู่ภาคใต้ จนในที่สุดก็ตกลงปลงใจแต่งงานกันโดยมีจดหมายเป็นสื่อรัก²⁵ และกรณีของผู้หญิงอีกคนหนึ่งเขียนมาเล่าว่าสามีของตนเองนั้นมักจะเขียนจดหมายติดต่อกับผู้หญิงคนอื่น โดยให้หวานให้ตนเองเป็นผู้เขียนจดหมายให้ สุดท้ายตนเองจึงต้องใช้วิธีคิดเงินกับสามีทุกครั้งที่ต้องเขียนจดหมาย เพื่อเป็นการแก้แค้นที่สามีคุยกับผู้หญิง²⁶

ดังที่ได้อธิบายไปข้างต้นถึงความสำคัญของนิตยสารคู่สร้างคู่สมในฐานะพื้นที่การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรื่องราวของชนชนบท อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่อาจจะเรียกได้ว่าสืบทอดและปรับเปลี่ยนมาจากการเขียนจดหมายให้กำลังใจทหารและหาเพื่อนใหม่นอกภูมิลำเนา คือ การที่ชนชนบทและชนชั้นล่างในช่วงทศวรรษ 2530 ได้หันมาใช้พื้นที่ของนิตยสารคู่สร้างคู่สมเป็นใบเบิกทางในการหาเพื่อนใหม่ คนรัก หรือแม้กระทั่งคู่ครองให้กับตนเอง อาจเรียกได้ว่าเป็น คอสมันท์หาคู่ผ่านทางจดหมายที่เกิดขึ้นและได้รับความนิยมอย่างล้นหลามทั้งจากหญิงชายชนบทเป็นครั้งแรก ก่อนจะมีการรวมเล่มเฉพาะเป็นหนังสือชื่อว่า “คู่สร้าง-อุ้มสม” ที่ทำการรวบรวมผู้ประกาศหาคู่จำนวน 500 คนจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มและเปิดให้ส่งจองจากผู้ที่สนใจในเวลาต่อมา

การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ที่น่าสนใจดังกล่าว เห็นได้ชัดเจนว่าสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เข้าสู่หมู่บ้านชนบทไทยสืบเนื่องมาตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไม่ได้นำพาความเจริญเข้ามาเท่านั้น แต่ยังสามารถปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ของคนในสังคม รวมถึงการเลื่อนสถานภาพอันเนื่องมาจากฐานะและการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ เทคโนโลยี ข่าวของ

²⁴ “หนุ่มจีบสาว สาวจีบหนุ่ม” . คู่สร้างคู่สม, 5 : 54 (มิถุนายน 2527) : 15

²⁵ เรื่องเดียวกัน

²⁶ “ผัวเมียทะเลเหวี่ยง” . คู่สร้างคู่สม, 4 : 43 (กรกฎาคม 2526) : 78

เครื่องใช้ต่างๆ กลายมาเป็นสิ่งของที่ต้องแลกมาด้วยเงินตรา ไม่ใช่การแลกเปลี่ยนแรงงานดังที่เคยเป็นมาในอดีต จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เงินทองกลายมาเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตของคนชนบท และส่งผลกระทบมาถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย เนื่องจากผู้ชายชนบทและชนชั้นล่างกลายเป็นคนกลุ่มแรกที่ได้ออกนอกภาคการเกษตรไปทำงานหาเงิน เมื่อเงินถูกผูกติดกับสถานภาพทางสังคมที่เพิ่มขึ้นจากสังคมที่พัฒนาทางเศรษฐกิจ จึงเป็นสาเหตุให้กลไกการคานอำนาจ และจัดความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายชนบทจากอดีตเปลี่ยนไปเช่นกัน แรงงานในบ้านอย่างผู้หญิงจึงเป็นแรงงานที่ด้อยสถานะกว่าเนื่องจากไม่สามารถทำเงินให้กับครอบครัว หรือหากออกไปทำงานนอกบ้าน รายรับของผู้หญิงก็จะมีน้อยกว่าจากอดีตที่ว่าผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย จึงมีศักยภาพการทำงานที่น้อยกว่าเช่นกัน ขณะที่แรงงานของฝ่ายชายกลับได้รับรายได้สม่ำเสมอจากการจ่ายเงินเดือนของโรงงานอุตสาหกรรมหรือการประกอบอาชีพอื่นนอกภาคการเกษตร ดังนั้นผู้หญิงชนบทจึงเริ่มต้องการที่จะมีอำนาจในการจัดการเงินทองภายในครอบครัว จากการที่ผู้ชายเป็นฝ่ายหาเลี้ยง ภาพของการต่อรอง ผ่อนปรนระหว่างหญิงชายในเรื่องปัญหาเงินๆทองๆและการใช้จ่าย จึงปรากฏขึ้นอย่างมากมาย ผ่านทางการบอกเล่าในนิยายสารคดีสร้างคู่สมตั้งแต่ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา เช่น ผู้หญิงคนหนึ่งที่จะบอกว่าตนเองยินยอมให้สามีมีผู้หญิงคนอื่นได้ ตราบใดที่ให้ตนเองเป็นผู้เก็บเงิน “ดิฉันทำเฉยไม่สนใจ บอกเขาว่าจะไปมีเล่นๆก็ได้ แต่อย่าให้จริงจัง และเงินที่หามาได้ ต้องให้ดิฉันครบ”²⁷ เช่นเดียวกับกรณีของผู้ชาย ที่ใช้ความรู้ของตนเองในการประกอบอาชีพสร้างรายได้มาแสดงให้เห็นฝ่ายหญิงพอใจว่าตนเองสามารถสร้างครอบครัวที่มั่นคงได้

“พอพ่อของเธอทราบว่ามีผมชอบลูกสาวเขา ก็ไม่ขัดข้องเพราะฝีมือเจียรไนพลอยของผมไม่ใช่ย่อย ถ้าได้ผมเป็นลูกเขยก็จะช่วยทางด้านการค้าไปด้วย”²⁸

เมื่อมาถึงทศวรรษ 2530 ปัญหาเรื่องเงินทองระหว่างหญิงชายดูจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จำนวนของผู้อ่านที่เป็นหญิงที่เขียนนิตยสารคู่สร้างคู่สมล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวกับความคับแค้นใจของตนที่ต้องแบมือรับเงินจากผู้ชายทั้งสิ้น เช่น กรณีของผู้หญิงคนหนึ่งที่ตั้งครรภ์กับสามี แต่ตนเองกลับพบกับความยากลำบากที่ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบ

²⁷ “ผิวเมียละเหียวใจ” . คู่สร้างคู่สม, 4 : 43 (กรกฎาคม 2526) : 82

²⁸ “ผิวเมียละเหียวใจ” . คู่สร้างคู่สม, 3 : 35 (พฤศจิกายน 2526) : 71

“ตลอดเวลาที่ฉันอยู่กับนาย ฉันต้องเป็นฝ่ายเจ็บตลอดเวลา เขาจะไม่เคยให้ฉันใช้เงินเลย ตรงกันข้ามฉันกลับเป็นฝ่ายให้เขา ทั้งที่ฉันไม่ได้ทำงาน ฉันต้องเป็นฝ่ายเจ็บตลอดเวลา จนกระทั่งฉันคิดว่าฉันคงหนีไปจากเขา แต่ตอนนี้ยังตัดสินใจอะไรไม่ได้ เพราะทองฉันก็โตขึ้นทุกวัน”²⁹

หรืออีกกรณีหนึ่งของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว แต่ตัดสินใจที่จะแยกทางกับสามี ก็ได้บรรยายว่าตนเองนั้น “หัวใจแทบสลาย” เนื่องจากสามีจะเป็นผู้ดูแลลูก โดยอ้างว่าตนเองมีฐานะมั่นคงกว่าฝ่ายหญิง

“พอฉันเรียนจบก็ตัดสินใจแยกทางกับสามี แม้ว่าตอนนั้นหัวใจฉันแทบสลาย เพราะดิฉันไม่ได้ลูกไว้ดูแล เพราะสามีอ้างว่าเขาเป็นข้าราชการ มีความมั่นคง”³⁰

จะเห็นได้ชัดเจนว่าสถานภาพของผู้หญิงชนบทในช่วงทศวรรษ 2530 เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงจากอดีต เมื่อเงินทองได้เข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญต่อความมั่นคงทั้งในครอบครัวและต่อจิตใจของผู้หญิง การชวนขายไต่เต้าให้ได้รับการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวจึงเป็นทางออกที่สำคัญประการหนึ่ง ด้วยปัจจัยการขยายตัวทางการศึกษาและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ส่งผลให้ผู้หญิงชนบทและผู้หญิงชั้นล่างในช่วงเวลานี้ มีความหลากหลายทางชีวิตและอาชีพมากขึ้นตามที่งานวิจัยของ Gray ได้อธิบายไปในข้างต้น และมีจำนวนมากที่เขยิบฐานะออกนอกชนบทอย่างเต็มตัว ดังที่สะท้อนในนิตยสารคู่สร้างคู่สมว่าผู้หญิงเหล่านั้นหันไปประกอบอาชีพ เช่น “ดิฉันจบออกแล้วก็ออกมาทำงานเป็นช่างเย็บเสื้อผ้าอยู่แถวเจริญนคร”³¹ ด้วยโอกาสที่เปิดกว้างมากขึ้น พร้อมกับประสบการณ์อันเลวร้ายจากปัญหาเรื่องเงินทองในครอบครัว ทั้งหมดส่งผลให้ผู้หญิงเรียนรู้ที่จะยอมรับว่าโลกแห่งความเป็นจริงที่กำลังเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่เส้นทางที่ตนเองสามารถเดินทางได้อย่างราบรื่นอีกต่อไปเช่นในอดีต หากจำเป็นต้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขและความสำเร็จ ทั้งหมดนี้เป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงที่ประสบปัญหา หรือมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เป็นเสมือนวิกฤติที่ทำให้ตนเองต้องออกมาทำงานหาเลี้ยงครอบครัวและ “ยืนด้วยลำแข้ง” มากยิ่งขึ้น

²⁹ “ชุมทางปัญหารัก” . คู่สร้างคู่สม, 10 : 117 (กันยายน 2532) : 56

³⁰ “แฉคิดจากประสบการณ์ผู้อ่าน” . คู่สร้างคู่สม, 16 : 257 (กันยายน 2538) : 27

³¹ “หนุ่มจีบสาว สาวจีบหนุ่ม” . คู่สร้างคู่สม, 12 : 141 (พฤศจิกายน 2533) : 77

การที่ผู้หญิงเริ่มตระหนักถึงการหารายได้ด้วยตนเอง ไม่พึ่งพาผู้อื่น ไม่เพียงส่งผลกระทบในด้านความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง แต่ผู้หญิงชนบทและผู้หญิงชั้นกลางระดับล่างเริ่มไม่พอใจกับคุณสมบัติอันไม่พึงปรารถนาของผู้ชาย เช่น การพนัน ดื่มสุรา ความรุนแรงและความสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่น ที่ทั้งหมดจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทั้งทางจิตใจและเศรษฐกิจภายในครอบครัว จึงไม่ลังเลที่จะเดินออกมาจากความสัมพันธ์นั้นหากตนเองไม่พอใจ อันเนื่องมาจากต้นทุนทางการศึกษาที่มีติดตัวทำให้พวกเธอต้องการที่จะยืนหยัดด้วยตัวเองมากกว่าที่จะอดทนกับความเลวร้ายในชีวิต

อย่างไรก็ตาม เส้นทางชีวิตของผู้หญิงชนบทและชนชั้นล่างไม่อาจตัดสินอย่างผิวเผินได้ว่า มุ่งเน้นความสำคัญไปที่เรื่องของการหาเลี้ยงปากท้องในครอบครัวเพียงอย่างเดียวจนถึงกับต้องต่อสู้ทุกวิถีทางเพื่อความร่ำรวย ในทางตรงกันข้าม กลับมีแง่มุมของความเป็นมนุษย์ที่เกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งไปกับเหตุผลทางเศรษฐกิจเช่นกัน ซึ่งในตัวของผู้หญิงย่อมประกอบไปด้วยความสัมพันธ์และความรู้สึก โดยเฉพาะความรู้สึกรักและต้องการหาผู้ชายที่เข้าใจตนเอง และสร้างครอบครัวที่มีความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจ ทั้งนี้ ความคิดและรู้สึกเหล่านี้ได้วางอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงที่ผู้หญิงกลุ่มนี้ยอมรับได้ว่าไม่อาจสวยงามเหมือนกับนวนิยายเสมอไป

ด้วยเหตุนี้ จากปัจจัยการย้ายถิ่นฐานออกจากภูมิลำเนาและลักษณะเฉพาะตัวของชนบทและชนชั้นล่างในยุคสมัย 2520-2530 ที่เปิดกว้างต่อความเปลี่ยนแปลงและพร้อมจะสร้างความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของการติดต่อทางจดหมายและนิตยสารคู่สร้างคู่สม ส่งผลให้ผู้หญิงมีความกระตือรือร้นเป็นอย่างยิ่งต่อช่องทางทางการหาคู่ครอง ที่ตนเองสามารถเป็นผู้กำหนดได้เองว่าต้องการผู้ชายในฝันที่มีคุณสมบัติเช่นไร เช่นเดียวกับผู้ชายที่ยึดกุมสถานภาพทางเศรษฐกิจในครอบครัว และต้องการหาผู้หญิงในแบบฉบับที่ตนเองต้องการเช่นกัน ทั้งหมดได้นำไปสู่กระแสความนิยมที่พุ่งขึ้นอย่างสุดขีดของคอลัมน์หาคู่ทางจดหมาย โดยเฉพาะในนิตยสารคู่สร้างคู่สมในช่วงเวลาดังกล่าว

รจนาหาคู่

เมื่อพิจารณาคอลัมน์หาคู่ทางจดหมายผ่านทางนิตยสารคู่สร้างคู่สม ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญอย่างยิ่งในการชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติของ “สามีที่ดี” ที่ผู้หญิงชนบทและชนชั้นล่างต้องการ คุณสมบัติที่ได้รับความนิยมในการประกาศ คือ รักเด็ก ชอบอ่านหนังสือ ไม่เจ้าชู้ ไม่เล่นการพนัน รับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ มีความจริงใจและพูดคุยกันรู้เรื่อง ทั้งนี้วัยของผู้หญิงที่เขียนเข้ามาก็เต็มไปด้วยความหลากหลาย เริ่มจากวัยรุ่น วัยทำงาน

จนไปถึงสาวแก่แม่ม่าย โดยเฉพาะกลุ่มหลังที่เขียนเข้ามาเป็นสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของผู้หญิงทั้งหมด น่าสังเกตว่าบรรดาแม่ม่ายที่เขียนจดหมายเข้ามานั้นมักจะมีลูกติดมาด้วย ดังนั้นคุณสมบัติเด่นที่ต้องการ คือ การหาผู้ชายที่สามารถเข้ากันได้และพร้อมจะยอมรับลูกของตน การชอบอ่านหนังสือ แสดงให้เห็นถึงความรักในความรู้และการชวนช่วยที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ เพราะแม้ว่าการศึกษาในระบบจะเป็นสิ่งที่คนชนบทและชนชั้นล่างทั้งหญิงและชายใฝ่ฝัน ทว่าในความเป็นจริงกลับไม่เป็นอย่างที่ตั้งใจไปหมดทุกอย่าง การเรียนรู้ผ่านการอ่านหนังสือด้วยตนเอง จึงเป็นสิ่งที่ผู้หญิงปรารถนาจะพบในตัวคู่ครองในอนาคตของตน

นอกจากนี้คุณสมบัติของผู้ชายที่ไม่เจ้าชู้ ไม่เล่นการพนันและดื่มสุรา มีความรับผิดชอบ เป็นผู้นำ ก็เป็นคุณสมบัติที่ผูกอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงภายในครอบครัว เนื่องจากการพนันและการดื่มสุราส่งผลกระทบโดยตรงต่อรายได้ที่ควรจะได้นำมาใช้จ่ายในครอบครัว ขณะที่พฤติกรรมเจ้าชู้จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์สามีภรรยา ขณะที่การรับผิดชอบต่อครอบครัวและการเป็นผู้นำของผู้ชายจะทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงและอยู่กันอย่างราบรื่นมากขึ้น และคุณสมบัติอีกประการหนึ่ง คือ ความจริงใจและพูดคุยกัณรู้เรื่อง เนื่องจากผู้หญิงถึงครึ่งหนึ่งที่เขียนมาเป็นแม่ม่ายที่ผ่านการแต่งงานมาก่อน พวกเธอจึงกังวลว่าความสัมพันธ์ครั้งใหม่อาจเป็นไปชั่วคราวไม่จริงจัง และไม่นำไปสู่การสร้างครอบครัวที่มั่นคง หากจะพูดในลักษณะของการลงทุนก็เป็นการลงทุนที่เต็มไปด้วยความเสี่ยง ดังนั้นหากได้รู้จักกับผู้ชายที่จริงใจและพูดคุยกัณรู้เรื่องก็ย่อมจะดีกว่า

นอกเหนือไปจากคุณสมบัติทั่วไป อีกสิ่งที่มีนัยยะสำคัญอย่างยิ่งในการสะท้อนผู้ชายและความรักในอุดมคติของผู้หญิงชนบทและผู้หญิงชั้นล่าง คือ ต้องการผู้ชายที่มีอาชีพมั่นคง โดยเฉพาะผู้ชายที่ประกอบอาชีพข้าราชการและค้าขาย จะถูกระบุจากผู้หญิงที่เขียนเข้ามาในคอลัมน์หาคู่อย่างชัดเจน เช่น ตัวอย่างของผู้หญิงโสทรวัย 24 ที่ต้องการ “ติดต่อกับชายโสทรอายุ 26-38 สะอาด ศึกษาไม่ต่ำกว่าอนุฯ สูงเกิน 165 ไม่มีหนี้สิน รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ”³² หรือกรณีของแม่ม่ายวัย 31 ที่ต้องการ “ติดต่อกับชายใจเย็น มีอายุ 36-38 ขึ้นไป สะอาด เป็นคนทำมาหากิน ถ้าค้าขายต้องมีร้านเอง ข้าราชการก็ได้ ต้องไม่เจ้าชู้ ไม่ดื่ม ไม่สูบนอกจากเข้าสังคม”³³ แม้ว่าจะมีความแตกต่างอยู่บ้างในน้ำเสียงระหว่างผู้หญิงที่ยังโสทรและผู้หญิงที่ผ่านการแต่งงานมาก่อน ในส่วนของผู้หญิงกลุ่มแรก จะมีข้อกำหนดหรือรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ชายที่

³² คู่สร้างคู่สม, 10 : 117 (กันยายน 2532) : 73

³³ เรื่องเดียวกัน

ตนเองต้องการมากกว่า โดยเฉพาะในกรณีของผู้หญิงที่ตระหนักว่าตนเองมีต้นทุนทางสังคมพอสมควร เช่น ตัวอย่างของข้าราชการสาวที่แนะนำตัวเองมาว่า

“ข้าราชการสาวโสดวัย 24 หน้าตาพาไปวัดไปวาได้ นิสัยเรียบร้อยแต่ก็ติดตลก จบปริญญาตรี ยังไม่เคยมีแฟน มองโลกในแง่ดี ไม่ซีเรียส ชอบเขียนจดหมาย ประสงค์จะติดต่อกับหนุ่มอายุไม่ต่ำกว่า 24 ไม่จู้จี้ ขรึมหน่อยก็ได้ มีเชื้อจีนนิดๆ ยิงดี รักเดียวใจเดียว และเป็นโสด พอมายุ่งไม่สนค่ะ ต้องชอบเขียนจดหมายด้วย มึงงานทำเป็นหลักเป็นฐาน”³⁴

เช่นเดียวกับข้าราชการสาวอีกคนในวัย 24 เช่นกัน

“ข้าราชการสาววัย 24 ผอมบาง สูง 148 ร่าเริง คุ้ยเก่ง โกรธง่ายหายเร็ว อยากรมีเพื่อนชายผิวขาวอายุ 28 ปีขึ้นไป ใจเย็นสุขุม รับราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ ระดับซี 3 เป็นอย่างน้อย ยกเว้นทหารตำรวจ ถ้าเป็นนักธุรกิจก็ไม่ขัดข้อง คนไทยหรือต่างชาติก็ได้”³⁵

ขณะที่แม่مایشที่เข้าใจว่าต้นทุนของตนเองนั้นลดน้อยไปกับอายุและการมีลูกติดที่อาจทำให้ตัวเลือกของตนเองจำกัดมากขึ้น กลับมีน้ำเสียงของการเปิดกว้างและมีเงื่อนไขที่น้อยกว่าผู้หญิงที่ยังโสด เช่น “مایشสาววัย 26 บอกมาว่าไม่มีคุณสมบัติ คือต้องทั้งความรู้และฐานะ แต่ก็อยากจะเสี่ยงดู ต้องการมีผู้อุปการคุณ และส่งเสียให้เรียนเสริมสวยหรือแม่บ้าน”³⁶ และแม่مایشวัย 34 ที่ต้องการแค่ผู้ชายที่ “นิสัยไม่ต้องเพียบพร้อมนัก แค่ว่ารู้เรื่องก็พอและไม่เล่นการพนัน”³⁷ หรือถ้าหากจะมีข้อจำกัดเพิ่มขึ้น ก็จะมาพร้อมกับต้นทุนทางสังคมที่แม่مایشเหล่านี้มีอยู่ เช่น

“مایشสาวใหญ่วัย 40 อาชีพช่างเสริมสวย รูปร่างหน้าตาไม่แพ้วาญนะ จะบอกให้ ใจเย็น อ่อนหวาน รักเด็ก ทำอาหารเป็น มีร้านเสริมสวยเป็นของตนเอง ลูกติดหนึ่ง ยังมีไฟแรงเต็มหัวใจ...ฮ่า! ชายไทยหรือต่างชาติที่พูด

³⁴ คู่สร้างคู่สม, 8 : 87 (มีนาคม 2530) : 68

³⁵ เรื่องเดียวกัน

³⁶ เรื่องเดียวกัน

³⁷ คู่สร้างคู่สม, 10 : 117 (กันยายน 2532) : 73

ภาษาไทยรู้เรื่องจะติดต่อก็ได้ ถ้าเป็นม่ายต้องมีลูกติดไม่เกินสอง อายุ 40-50
สูง 170 ขึ้นไป ชอบไว้นวดด้วย”³⁸

จะเห็นได้ว่าแม่เงื่อนไซ่ ข้อจำกัดที่ผู้หญิงชนบทและชนชั้นล่างต้องการจากผู้ชายจะมีความแตกต่างหลากหลาย แต่จุดร่วมที่สำคัญ คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและจิตใจที่จะส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว อันเป็นเรื่องหลักที่ผู้หญิงเน้นย้ำเป็นอย่างมาก และเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงตัดสินใจที่จะเลือกทางเดินของตนเองโดยไม่หวังพึ่งพาชะตากรรมหรือการหาคู่ผ่านครอบครัวและคนรู้จักดังเช่นในอดีต ผู้หญิงที่มาจากหลากหลายอาชีพ อย่าง ชาวนา แม่บ้าน ช่างเสริมสวย ข้าราชการ จึงมีความกระตือรือร้นและจริงจังอย่างยิ่งต่อการหาผู้ชายที่เหมาะสม และพูดคุยกันรู้เรื่องเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์จากหน้าจดหมายไปสู่ความสัมพันธ์ในชีวิตจริง

ขณะเดียวกัน การหาคู่ผ่านทางคอลัมน์ในนิตยสารคู่สร้างคู่สมสำหรับผู้ชายกลับดูจริงจังน้อยกว่ามาก ผู้ชายในอาชีพครู พนักงานบริษัท เจ้าของสวน หรือแม้แต่วางานมีฝีมือที่เดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ ดูจะตระหนักถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและการมีภาษีที่ดีในสายตาของผู้หญิงพอสมควร การประกาศหาของผู้ชาย จึงสะท้อนภาพ “ผู้หญิงที่ดี” ที่มีคุณสมบัติเพียง น่ารัก มีอารมณ์ขัน รักเด็ก ร่าเริง สะอาดเรียบร้อย มีอยู่เพียงจำนวนน้อยที่เน้นไปในเรื่องของหน้าที่การงาน หากสิ่งที่สำคัญที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ ผู้ชายชนบทและชนชั้นล่างต้องการหาผู้หญิงที่มีความรู้ในระดับที่สามารถพูดคุยกับตนเองได้รู้เรื่องเข้าใจ เช่น กรณีของข้าราชการชาย วัย 35 ที่ “ประสงค์จะรู้จักสุภาพสตรีอายุไม่เกิน 30 อยู่ในกม.ขอให้เป็นคนดีเรียบร้อย ความรู้ปริญญาตรีอย่างน้อย หน้าตา รูปร่างดี”³⁹ เช่นเดียวกับ นักศึกษาวางานอายุ 26 ที่ต้องการ “เพื่อนหญิงสาวโสดอายุ 18-20 กำลังเป็นนักศึกษาในลิตหรือทำงานแล้วก็ได้ขอให้มีความเป็นปวช.เป็นอย่างน้อย ร่าเริง ขาว โปร่ง หน้าตาพอไปวัดไปวาได้ก็แล้วกัน”⁴⁰ หรือ ข้าราชการชายที่อายุถึง 32 ปี และจบการศึกษาระดับปริญญาโทที่ต้องการ “ติดต่อสาวอายุ 23 ขึ้นไป ปริญญา มัธยมศึกษา สูงเกิน 150 เรียบร้อย ไม่จำเป็นต้องสวยมาก ขอเป็นเพื่อนกันก่อน แต่แม่แรงให้แต่งเร็วๆ”⁴¹

³⁸ คู่สร้างคู่สม, 8 : 87 (มีนาคม 2530) : 68

³⁹ คู่สร้างคู่สม, 10 : 117 (กันยายน 2532) : 73

⁴⁰ คู่สร้างคู่สม, 8 : 87 (มีนาคม 2530) : 68

⁴¹ คู่สร้างคู่สม, 10 : 117 (กันยายน 2532) : 73

แม้แต่ผู้ชายที่เป็นม่าย กลับไม่ได้คิดว่าตนเองมีข้อจำกัดเช่นเดียวกับผู้หญิง ตรงกันข้าม กลับใช้ความมั่นคงในหน้าที่การงาน โดยเฉพาะการรับราชการ แสดงความมั่นคงของสถานะทางเศรษฐกิจของตน เช่น

“พ่อม่ายวัย 55 เป็นข้าราชการ ไม่สูบบุหรี่ ตี๋มสุราเล็กน้อย ชอบเล่นกีฬา เทนนิส เกลียดการพนัน อยากได้แม่บ้านเป็นคนจีนหรือเชื้อจีน หน้ารูปไข่ อายุ 35-40 ปี จบปริญญา โสด ถ้าเป็นม่ายต้องไม่มีพันธะใดๆ อาชีพ ครู พยาบาล หรือธนาคาร ต้องมีฐานะดี อีสระ รูปร่างสมส่วน”⁴²

อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องกล่าวด้วยว่าไม่ใช่ผู้ชายทั้งหมดที่สามารถจะมีต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่าผู้หญิง เนื่องจากยังมีผู้ชายบางส่วนที่ตระหนักดีว่าด้วยข้อจำกัดของฐานะและความรู้ ทำให้ไม่อาจที่จะระบุคุณสมบัติที่ตนเองต้องการหาในตัวผู้หญิงได้มากนัก เช่น กรณีของหนุ่มชาวสวนวัย 27 ปี ที่ระบุว่า

“อยากติดต่อกับสตรีวัย 18-28 ไม่จำกัดน้ำหนัก และส่วนสูง รวมทั้งความรู้ ขอให้ชอบทำสวนหรือค้าขาย เรียบง่าย จริงใจ มองโลกในแง่ดี”⁴³

การปรากฏตัวและการชวนขายเพื่อหาคู่ชีวิตใหม่ของคนชนบท ในคอลัมน์หา คู่ จึงเป็นภาพที่สอดคล้องกับการที่ช่วงเวลาระหว่างทศวรรษ 2520-2530 เป็นยุคสมัยแห่งการย้ายถิ่นฐาน เหยิบฐานะและเปลี่ยนแปลงสถานภาพของคนชนบทอย่างมาก ทำให้รสนิยมและทัศนคติของหญิงชายเริ่มไม่สอดคล้องกันในบางเรื่อง โดยเฉพาะผู้หญิงหรือผู้ชายที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้นและประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร งานศึกษาของ Gray ได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในภาคเหนือช่วงเวลาดังกล่าว และพบว่า ผู้หญิงชนบทเริ่มได้รับการส่งเสริมให้เข้าสู่ระบบการศึกษาเพิ่มมากขึ้นและไปประกอบอาชีพในเมือง เช่น พนักงานขายของหน้าร้าน พยาบาล ครู เสมียน ผู้หญิงเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะแต่งงานกับผู้ชายในเมืองที่มีฐานะมั่นคงกว่าที่จะกลับมาแต่งงานกับผู้ชายในหมู่บ้านเดิม ขณะที่ผู้ชายชนบทมักจะแต่งงานกับผู้หญิงในหมู่บ้าน⁴⁴

ด้วยความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลให้ภาพแทนหรือภาพในอุดมคติของหญิงชายชาวชนบท หรือชนบทใหม่ที่บางส่วนได้ขยับขึ้นมาเป็นชนชั้นกลางระดับล่าง

⁴² คู่สร้างคู่สม, 8 : 87 (มีนาคม 2530) : 68

⁴³ คู่สร้างคู่สม, 10 : 117 (กันยายน 2532) : 73

⁴⁴ Jennifer Gray. *The Road to the City: young women and transition in Northern Thailand*(Sydney (Australia : School of Behavioral Sciences, acquire University), 1992

เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน สำหรับผู้หญิง ผู้ชายที่ดื่มเหล้า เล่นการพนัน มีความสัมพันธ์กับผู้หญิงคนอื่น รวมถึงการไม่รับผิดชอบและไม่สามารถทำให้พวกเธอรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ และเศรษฐกิจได้ ได้กลายมาเป็นผู้ชายประเภทที่ไม่พึงปรารถนา เช่นเดียวกับผู้ชายที่มีต้นทุนทางสังคมและทุนอำนาจทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง กลับคิดว่าตนเองต้องการเพียงผู้หญิงที่สามารถเป็นแม่บ้าน ดูแลบ้านและสามีได้ดี แต่ที่สำคัญคือ การมีการศึกษาที่ทำให้ผู้หญิงคุยกับตนเองรู้เรื่อง สิ่งเหล่านี้กลับตรงข้าม หรือเป็นไปได้น้อยกว่าสำหรับทั้งชายและหญิงที่ปราศจากต้นทุนทางการศึกษาและอาชีพ

รอยแยกในชนบทไทยในช่วงกระแสโลกาภิวัตน์ จึงไม่ได้เกิดขึ้นในด้านของเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น หากยังได้ลงรากลึกไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในชนบท ระหว่างกลุ่มคนที่สามารถใช้การศึกษาและการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรมาเป็นปัจจัยสำคัญในการเลื่อนสถานะภาพของตนเอง ขณะเดียวกันก็มีคนชนบทบางส่วนที่ไม่สามารถเอื้อมไปถึงฝั่งฝันที่ตนเองต้องการได้ จุดบรรจบของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในคอลัมน์หาคุณิณิตยสาร *คู่สร้างคู่สม* ที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างทั้งนำเสนอและค้นหาสิ่งที่เหมาะสมหรือคิดว่าเหมาะสมสำหรับตนเอง โดยวางอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคงทางเศรษฐกิจและจิตใจ การมองคนชนบทและชนชั้นล่าง ในฐานะกลุ่มคนที่อยู่รั้งท้ายขบวนรถไฟแห่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทยช่วงทศวรรษ 2520-2530 และภาพของหมู่บ้านที่ยังเต็มไปด้วยทุ่งนาสีทองอันแสนสุข จึงเป็นภาพที่ลวงตาอย่างยิ่ง เพราะในความเป็นจริง คนชนบทได้ปรับตัว และรับเอาสิ่งใหม่ที่ตนเองเผชิญเข้ามาหลอมรวมกับชีวิตของตนเองได้อย่างน่าสนใจเท่าที่โอกาสและความรู้อันจำกัดจะส่งเสริมให้เป็น ความเปลี่ยนแปลงด้านความรักและการหาคู่ครองที่เริ่มจากปฏิสัมพันธ์กับคนแปลกหน้า มาสู่ความสัมพันธ์ในชีวิตจริงที่พบเห็นในนิตยสารคู่สร้างคู่สม จึงเป็นการสะท้อนที่ตื้ออย่างยิ่งถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งเกี่ยวพันอย่างแยกไม่ออก ระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อวัฒนธรรมทางอารมณ์ ความรู้สึก และความสัมพันธ์ระหว่างเพศในชนบทไทยอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

เอกสารทั่วไป

กัญญา ชมศิลป์. การจัดการข่าวสารความรู้ของคนชนบท, เชียงใหม่:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.

กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. รายได้รายจ่ายของเกษตรกรปีการเพาะปลูกในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน, กรุงเทพฯ : สำนักงาน, 2523.

กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานสถิติการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ : กระทรวง, 2532.

เกษมสันต์ จินณวาโส. การอพยพเข้ามาหางานทำของชาวชนบทช่วงภาวะฝนแล้งปี 2530, กรุงเทพฯ : กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2531.

จามรี เชียงทอง และคณะ. ชนบทไทย เกษตรกรระดับกลางและแรงงานไร้ที่ดิน, เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

บุษกร สุริยสาร และเบอร์นาเดตต์ รีเซอร์เรคชโยน. มิติหญิงชายในระบบการพัฒนาฝีมือแรงงานในประเทศไทย:รายงานการวิจัย, กรุงเทพฯ : สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ ; กระทรวงแรงงาน ; กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ, เชียงใหม่ : ดัรส์วิน, 2542.

พอพันธ์ อูยานนท์. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง, กรุงเทพฯ : สถาบันวิสิทธศาสตร์, 2546.

ประดิษฐ์ ขาสมบัติ. ตลาดแรงงานอุตสาหกรรมภูมิภาค, กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2533.

วอลเดน เบลโล, เชียร์ คันนิงแฮม, ลี สเวน ปอท. โศกนาฏกรรมสยาม : การพัฒนาและการแตกสลายของสังคมไทยสมัยใหม่, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลด์คิมทอง, 2542.

เสาวภา พรศิริพงษ์. พลวัตของชุมชนลุ่มแม่น้ำนครชัยศรีมิติทางนิเวศวัฒนธรรม, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย, กรุงเทพฯ : สำนักงาน, 2523.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524)

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ. รายงานสถิติการศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ
ปีงบประมาณ 2528, ลำปาง : ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ,
ม.ป.ป.

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ. รายงานสถิติการศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ
ปีงบประมาณ 2527, ลำปาง : ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ,
ม.ป.ป.

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ ฝ่ายพัฒนาวิชาการ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
พัฒนาระบบบริหาร การประสานงาน และการสนับสนุนที่อ่านหนังสือ
ประจำหมู่บ้านในเขตภาคเหนือ, ลำปาง : ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน
ภาคเหนือ, 2530.

Jennifer Gray. The Road to the City: young women and transition in
Northern Thailand, Sydney, Australia : School of Behavioral
Sciences, acquire University, 1992.

นิตยสาร

คู่สร้างคู่สม, 3 : 35 (พฤศจิกายน 2525)

คู่สร้างคู่สม, 4 : 43 (กรกฎาคม 2526)

คู่สร้างคู่สม, 3 : 35 (พฤศจิกายน 2526)

คู่สร้างคู่สม, 5 : 54 (มิถุนายน 2527)

คู่สร้างคู่สม, 8 : 87 (มีนาคม 2530)

คู่สร้างคู่สม, 10 : 117 (กันยายน 2532)

คู่สร้างคู่สม, 12 : 141 (พฤศจิกายน 2533)

คู่สร้างคู่สม, 16 : 257 (กันยายน 2538)

คู่สร้างคู่สม, 29 : 590 (มกราคม 2551)

การอ้างอิงอิเล็กทรอนิกส์

Magazinedee. “นิตยสารคู่สร้างคู่สม” เข้าถึงเมื่อ 13 มกราคม 2556 เข้าถึงจาก
<http://www.magazinedee.com/firstissue/firstissuepreview.php?id=542>

